

Lexikoak, berriz, 5.800 hitzetako hitz-zerrendak eskaintzen dizkigu, lau sarrera desberdinez hornituta datorrelarik:

- euskara, gaztelania, frantsesa, ingelesa,
- gaztelania, euskara,
- frantsesa, euskara,
- ingelesa, euskara.

Hitzaurrean esaten zaigunez, bai lexikoan eta bai textuan «mintzaira zientifiko» bat lortu nahi izan da, hots, ezaugarri hauek dituen mintzaira: *laburtasuna, zehaztasuna, eta uniformetasuna*.

Behin behinekotzat jo duten lan honek ez dirudi eskaxa abiapuntutzat hartzeko, arlo honetan lanean dihardutenei dagokiek kritikak egitea eta euskaraz psikologiaren mintzaira normalizazio batetara eramatea. ■ *Rosa Zufiaur.*

Orixe, Juan Carlos I.a eta Alfonso XIII.a: edo umore beltza Gernikan

Bestetik, ez zitzaidan bereziki jeniala irudituko, ezer aipatu beharrezko konpromezu batetan aurkitu eta inork Orixeren *Euskaldunak* poemako sarrera aipatzea, ezjakinenak ere beti izaten bait du topiko usandu pare bat repertorioan, larrialdian salbatzeko, eta horrelakoxe topiko bat, euskal literaturan, Orixeren zita huraxe dago bilakatuta. Euskal literaturaz tutik ez dakiten «kultoen» errekurtsu topiko obligatua. Euskal literatura guztian ez ote dago Erregearentzat eta momentu historiko hain aparterako textu piska bat orijinalagorik eta egokiagorik, «geroak esan beza herri bat izan zan» hori baino?

Baina, oraindik ezin ulertu dudana, nor izan da, non eta Gernikan, noiz eta solemnitaterik eta kortesiaz jantzi nahi zen liturgia honetan, Errege bisitariak zer euskaraz aipatuko eta Orixen, eta *Euskaldunak* hain zuzen aipatzea, erabaki zuen Monarkiaren etsai maltzurra, ezen ez aholkaria? Irakurri ote du «aholkari» horrek benetan Orixeren poema, lehenengo estrofa-txo baina letra bat gehiago? Euskaraz ez irakurtzeak ez gaitu harritzen: Oreja eta Fusi izan omen dira Erregearen hitzaldia prestatzen lagundu zutenak. Baina zergatik ez dute gutxienez erdaraz irakurri, erdal itzulpena daukan gure textu gutxietakoa bat hauxe izanik?

Orixen politikan ez zen asko sartzen. Baina Erregearen hitzaldia Orixen aipatuz irratitik entzun nuenean, bat-batean etorri zitzaidan gogora Joxe Azurmendiren liburua eta han esaten

duena, nola Orixek pare bat aldiz hain zuzen Alfonso XIII. aipatu duen, *Santa Kruz Apaiza*-n lehenengo, beheraxeago Santa Kruzi «Erreaga gora bera —nolanahi ere— berdintsu zitzaiola» esateko, eta Alfonso XIII.aren ilobak Gernikan aipatzeko hautatu den *Euskaldunak* poema horretantxe gero: IX, 294 eta hur. Harria baino harriago, poemara jo nuen, ezin sinesturik. *Euskaldunak* aipatzen Erregea Gernikan?! Eta egia, Azurmendiren liburuan datorren bezalaxe da.

Letari LX. Kantan zati sonatu bat dago, kronistarena, Orixek «gure Erriari egi latz biren esate»ko hartzen duena. Orixeren ustez Euskal mehatxatzen duten hiru munstro izugarrietako bat odolgiroa da, krudelkeria, hilketa, katamotzaren burua eta atzaparrak dituen sugetzarra, sudur zuloak limikatuz.

Komentaristen batzuen ustez munstro hori 36ko gerra izan liteke. Baina datorrena Euskal Herria irenstera. Munstro apokaliptiko bat. Baina horra: munstrotzar apokaliptiko hori gaurko egunean inkarnatzen Orixek ikusten duena Alfonso XIII da, Juan Carlos I.aren aitona, eta ilobak Gernikan aipatu duen *Euskaldunak* horretantxe..

Arrazoia itzulpen espainolaren barruko parentesi artean ematen zaigu: «A estos tres (hiru neba Goñitarrak) los mandó ejecutar el Rey Alfonso en tiempo de Primo de Rivera. Los tres pagaron un asesinato único y hoy en Navarra se cree además, que no fueron ellos». Geroxeago berririo irakurtzen da: «Los tres, que no mataron más que a uno (en Navarra se cree que no fueron ellos), ¡buen pago recibieron!».

Orixek uste duenez hori ez da Erregearen gogorkeria arunt hutsa izan, espreski euskaldunen kontrako krudelkeria baino. Alfonso XIII.ak, esaten du Orixek, euskaldunen aurka Talion legea berpiztu zuen: «Ortzak ortza eta begiak begi / aintziña zuten eskatu /; lege zâr aren gogortasuna / euskaldunekin da gaindu».

Hiru neba Goñitarrak heriotzera kondenatu zituztenean, jarraitzen dugu poema epikoa irakurtzen, Iruñeak eta Nafarroak zigorra biguntzeko eskatu zuten arren eta arren. Azkenean esperantza zegoen Erregeak barkatu eta indultoa emango zuela, Nafarroak negar egunik igaro behar ez zezan, baina azken momentuan «il bitez!, dio azken erregek». Nafarroa konsternaturik. «Tampoco él será perdonado» (Alfonso XIII.a), hotsegiten du Orixek indignaturik.

Zein kortesia santugatik, Orixek munstro apokaliptikotzat, euskaldunen aurkako bihotzgabetzat eta odolgirotzat zeukan eta barkazio gabe utzi nahi zuen Erregearen iloba Erregeari, hain zuzen Orixek deklamarazi zaio eta hain zuzen Gernikan? Zein aholkulari makiabelikok adarra jo nahi izan dio Erregeari, ridikuloa eginaraziz, HBren deskortesiak kaskar utziz, euskal lite-

raturaz ezer ez jakin eta, kortesiaz, zerbait badakien itxura egin nahi zuen Errege gizajoari erbi lekuan gatu beltza sartuz?

«Erna adi, nappar, euskaldun, ern a / gaurko lozorro orretati», jarraitzen du Orixek, nafarrei Erregearen kontra altxatzera deituz bezala. Eta oraindik harriturik eta ezin sinesturik jarraitzen dugu, Erregeari Gernikan entzun dioguna egiaz Orixe zela, Orixe horixe, eta *Euskaldunak* poema horixe. Hori da inori putada egiten hasi eta benetakoa egitea. Leku onean geratu da oraingoan euskal kortesia, zita horren respontsableak euskaldunak izan badira behintzat. Eta leku onean utzi dugu Juan Carlos I. Erregea. Terrorismoaren probintziotan ibili da berriz ere tartean zaldun apokaliptikoren bat, ez dakigu ignorantziara ala maliziaz enkaputzatuta. ■ *Gabriel Noss.*

Eusko Jaurlaritzaren eta euskal aldizkariak

Ofizialki ez, baina *Deia* (urtarrilak 8) egunkariaren bidez jakin dugu Eusko Jaurlaritzak euskal prentsari eman dion laguntzaren berri zehatz: hiru milioi, 14 aldizkari haintzat hartuta.

Hona zein ordenatan jaso duten diru-laguntza hori aldizkariok:

ALDIZKARIA	JASOTAKO DIRUA (Pta.tan)	
	Zenb. abs.	%
Argia	723.242	24,1
Ipurbeltz	585.365	19,5
Saski-Naski	403.204	13,4
Kili-Kili	357.723	11,9
Oh! Euzkadi	285.094	9,5
Euskera	135.759	4,5
Anaitasuna	94.989	3,2
Goiz-Argi	94.083	3,1
Karmel	81.455	2,7
Elhuyar	70.594	2,4
JAKIN	59.467	1,9
Ikastola	56.910	1,9
Jaunaren Deia	23.893	0,8
Zer	23.219	0,7

Hona hemen datuak. Datu hotz-hotzak. Baina zein beroak!

Ez nago, une honetan, iruzkinetan luzatzeko. Bizpahiru egin gabe ezin geratu, ordea.